

НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІСТУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ШКІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ

*Логінова А.О.,
аспірантка Інституту проблем виховання
м. Київ, Україна*

Досліджується місце і роль музейної педагогіки у навчально-виховному процесі, аналізується діяльність музеїв як важливого засобу формування всебічно розвиненої особистості. Узагальнено сучасні підходи та форми організації навчання географії в закладах загальної середньої освіти засобами музейної педагогіки. Проаналізовано можливість використання наукової спадщини як елемента змісту музеїв на уроках географії.

Ключові слова: музейна педагогіка, географія, наукова спадщина.

У сучасному освітньому просторі України значну увагу приділяють новим формам і методам організації навчання у школі. Зокрема, до проведення уроків дедалі частіше залучають культурно-історичні центри, виставкові зали та музеїв. З огляду на це актуальним є звернення до музейної педагогіки – порівняно молодій галузі педагогічної науки, предметом дослідження якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею [3]. Вона вивчає музейну аудиторію, розробляє та випробовує нові методики і програми роботи з різними категоріями відвідувачів.

Тема дослідження є актуальною, оскільки нині в Україні оновлюється зміст діяльності музеїв при навчальних закладах, триває пошук місця і ролі музейно-педагогічних засобів у сучасному навчально-виховному процесі. Метою даної роботи є пошук ефективних форм організації навчання географії в умовах музейного простору.

Актуальні проблеми розвитку музейної педагогіки вивчали дослідники Белофастова Т., Вансалова Є., Гайда Л., Караманов О., Ключко Ю. Коссова І., Левітас Ф., Масал Л., Столяров Б., Юхневич М. та ін. Теорія і методи діяльності музеїв при навчальних закладах стали предметом дослідження учених: Ганнусенко Н., Елькіна Г., Медведєвої І., Огрязко З., Омельченко Ю., Соломонової Т., Туманова В. та ін.

У працях Виготського Л., Давидова Д., Занкова Л. аналізуються педагогічні принципи, що використовуються в діяльності шкільних музеїв.

В Україні діяльність шкільних музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, регулює «Положення про музеї при навчальних закладах» від 22 жовтня 2014 року [4]. У документі зазначено, що «діяльність шкільних музеїв співзвучна із завданнями, що містяться в державних програмах», а одним із завдань шкільного музею є «залучення дітей, учнів та молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України». Встановлено, що за своїм профілем вони можуть бути історичними, меморіальними, краєзнавчими, художніми, природничо-історичними, технічними. Вони можуть бути комплексними, тобто вести роботу в різних напрямках, і вузького профілю (наприклад, археологічний або імені відомої персоналії). Прикладом шкільного меморіального музею в Україні може бути музей відомого геоморфолога, академіка Володимира Бондарчука в с. Дениші Житомирської області. Шкільний музей за умов успішної організації його роботи може бути динамічним, інтерактивним освітнім простором, маючи вагомні переваги над музеями за межами школи. З поміж них варто виокремити такі: існування постійної аудиторії, можливість використання колекції музею для організації та здійснення навчально-виховних заходів, участь школярів у збереженні музейних колекцій, можливість перевірити себе в майбутній професії, комфортна атмосфера для діалогу учителя з учнем, відвідувача з музейним експонатом, особисті норми соціальної поведінки тощо [1]. Частіше шкільні музеї розглядаються як одна з форм позакласної освіти. Не менш важливим є знайомство учнів з життям місцевих видатних особистостей, культурними пам'ятками, традиціями безпосередньо під час уроку, що сприятиме формуванню в них громадсько-патріотичних рис, виконуватиме роль засобу підвищення рівня інтелекту, сприятиме розвитку інтересів та здібностей школярів. Саме таку роль виконують експонати про життєвий шлях і наукову спадщину етнографа, засновника вітчизняної економгеографії Павла

Чубинського в музеї дизайн-ліцею м. Борисполя Київської обл. де народився і творив учений. Таку ж місію має й експозиція музею академіка, геоморфолога Володимира Бондарчука в Денишівській школі Житомирської обл. ,де він навчався. Геологічна колекція, що є частиною наукової спадщини, плідно використовується безпосередньо на уроках географії. Якщо ж учні не тільки пасивно споглядають продукт музейної діяльності, але й залучаються до створення музею, його змістового і матеріального наповнення, активного функціонування – це сприяє творчій самореалізації школярів. Саме у творчому поєднанні принципів музейної педагогіки з дослідницькою роботою, проектним навчанням на уроках географії вбачаємо (і маємо на меті експериментально перевірити як гіпотезу дисертаційного дослідження) потенціал для активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі реалізації ідеї створення шкільного краєзнавчого чи меморіального музею в м. Липовець Вінницької обл., що є малою батьківщиною відомого українського вченого, співзасновника Академії наук України Павла Тутковського. Проект передбачає залучати місцевих учнів, вчителів, краєзнавців до пошукової (дослідницької) діяльності для збереження історичної пам'яті, відновлення й збагачення культурної спадщини м. Липовця та популяризації наукової спадщини вченого-Особистості, географа, геолога, видатного громадського діяча. Подібне експериментальне дослідження доцільно й можливо започаткувати в с. Біла Хмельницької обл. у загальноосвітній школі ім. Каленика Геренчука, у загальноосвітній школі с. Суботці Кропивницької обл. на батьківщині Олександра Маринича тощо.

Проведення уроків географії в музеї дає можливість учням глибше вивчати й досліджувати об'єкти, пов'язані з життєвим і творчим шляхом дослідників-географів і навіть уявити себе учасниками різноманітних подій, що з ними пов'язані. Такі уроки сприяють розширенню й поглибленню в учнів природничо- та економіко-географічних знань, мистецьких, філософських та екологічних поглядів. Виконуючи просвітницьку функцію, кожен музейний урок географії покликаний формувати в молодого

покоління дбайливе ставлення до культурних надбань свого міста, пам'яток природи та архітектури [5]. Практично всі краєзнавчі музеї України за змістом можуть бути освітнім простором для вивчення географії. У них експонатами є у т. ч. наукова спадщина вчених-географів: наприклад у Луцьку, Житомирі – Тутковського П, у Тернополі – Рудницького С. Мають змістове наповнення для вивчення географії й спеціалізовані музеї: природничий, геологічний, музей води, музеї мандрівників, зокрема музей Георгія Седова в с. Седово Новоазовського р-ну Донецької обл., кімната-музей Юрія Лисянського в Ніжинському педуніверситеті, аматорські музеї Миколи Миклухо-Маклая в м. Батурині, в с. Калитянське Чернігівської обл. та у м. Малині Житомирської обл.

Учитель, проводячи урок географії в музеї, може спланувати як екскурсії, лекції, так і підготовку учнів до захисту рефератів і творчих робіт, пошукових досліджень, конкурсів, вікторин тощо. Новим підходом у цьому напрямі є застосування інтерактивних методик. Особливо ефективні в музейній педагогіці ігрові технології навчання. Наприклад, пошуково-дослідницька з використанням маршрутних листів квесту. З успіхом застосували квест власної конструкції з учнями 8 класу Глевахівської школи в межах геологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка [2], у якому тривалий час працював Тутковський П. Завдання для учнів відігравали роль путівника, що надавало можливість підтримувати увагу та інтерес учнів до даного виду діяльності: розглянути і дати опис експоната, знайти експонат за описом, порівняти експонати за певними ознаками, зробити малюнок і зіставити його з оригіналом, висловити свою думку, написати, що особливо сподобалося і що не зацікавило [6]. Завдання такого формату вчать «витягати» знання з першоджерел, орієнтуватися в музейному середовищі. Учні стають активними учасниками такого уроку географії.

Висновок. Завдяки особисто орієнтованому, діяльнісному підходам знайомство з науковими надбаннями, творчим, життєвим шляхом

дослідників, дозволяє гуманітаризувати навчально-виховний процес. Пізнання людей -творців науки, часу, докiлля у якому вони творили, подiй, що їх супроводжували. чинників i методiв набування знань залученням музейної педагогiки сприятиме усвідомленню сучасними учнями, що запит у Google був би неможливим без надбання досвiду багатьох поколiнь, у т.ч через наукову дiяльнiсть. Застосування наукової спадщини як елемента змісту музейної педагогiки для вивчення географiї сприяє розвитку iнтелектуальних здiбностей учнiв, iнтересу до дослiдницької дiяльностi, пiдвищенню якостi освiти, позитивному емоцiйному настрою.

Список використаної лiтератури

1. Караманов О. Музейна педагогiка в навчально-виховному процесi загальноосвiтньої школи / О.В. Караманов // Освiта та педагогiчна наука. – 2012. – №3 (152). – С. 5-12.
2. Логiнова А.О. Аспекти наукової спадщини Тутковського П.А. у шкiльнiй експерсiї // Гуманiтарний корпус: [збiрник наукових статей з актуальних проблем фiлософiї, культурологiї, психологiї, педагогiки та iсторiї] – Випуск 23 (том 2). – Вiнниця : ТОВ Нiлан-ЛТД, 2019, – 122 с.
3. Основи музейної педагогiки: Методичнi вказiвки i текст лекцiй до спецкурсу/ Уклад. О. В. Караманов. Львiв, 2006.
4. Положення про музеї при дошкiльних, загальноосвiтнiх, позашкiльних та професiйно-технiчних навчальних закладах, якi перебувають у сферi управлiння Мiнiстерства освiти i науки України // Наказ Мiнiстерства освiти i науки України вiд 22.10.2014 № 1195 [Веб-сайт] — Електроннi данi.— Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14>
5. Столяров Б. Музейная педагогика. История, теория, практика: Учеб. пособие / Б.А. Столяров. – М.: Высшая школа, 2004. – 216 с.
6. Удовиченко I.В. Музейна педагогiка: теорiя i практика: науково-методичний посiбник / I.В. Удовиченко. - К.: Логос, Нацiональний музей iсторiї України, 2017. – 72 с.